

Kuidas kirjutati eesti rahvuseepost

ja kui raske see oli...

Poliitilised ja kultuurilised mõjurid

- 18. sajandi valgustusajastu
- Üle Euroopa kasvab huvi rahvaluule vastu
- Kogutakse, uuritakse ja avaldatakse saksa ja soome rahvaluulet
- Eestlaste vabastamine pärisorjusest
- 1816 (Eestimaa kubermangus) ja
- 1819 (Liivimaa kubermangus)

Otto Wilhelm Masing (1763–1832)

- Luteri pastor
- Renessanslikult mitmekülgne: haridus, keeled, sh eesit keel, loodusteadused...
- Eesti aabits, 1795
- Ajaleht "Marahwa Näddali-Leht" al. 1821
- "Uue Talurahvaseaduse" tõlkija, 1819
- Tartu maakonna praost (ülemvaimulik), 1821

Tuntuimad teod:

Luuletus "Karujaht Pärnumaal", populaarne laul

- Õ-tähe leiutaja

Marahwa Näddali-Leht

Kamato Kohto lubbaga Tarto
maa rahwa

Näddali-Leht.

Rt. 1. 1st 1. Vaasto kuul.

Uete vanna moittlitta maan mihe laul.

Reioville.

Nädd värtin väno laulu
Ziin Niekandrilie
Mit Näästlittu nälka
Nico emmo meelme.

Za wallitige laulu meel.
Zei teanna on ni hoi
Mit rahwale laul to ei weid
Et ertit kulla la.

Mit woiu täl alla tallitui
Ze juce rill jecu;
Zest on waiete emmone
Ka lallio teanna cen.

Maan rahwa hoiuit rahhap to -
Ze on teijt teanna meel -
Mit haldajega parroudo
Mit awotada weel.

Mit teanna jüddim meije hido -
Et meije alla lörd
Ka haldajameste lördin läie -
Nest jödda jödda weel.

Mit meije laul peawo
Ka teanna jömma häll
Mit haldajameste awpi awpema
Nest me eö awpe täel.

Johann Heinrich Rosenplänter

1782–1845

- Pastor, töötas Pärnus
- Uuris eesti keelt
- Ajakiri “Beiträge...”, 1814-32
- Edendas pastorate eesti keele sokust
- Hulgaliselt tekstinäiteid, mõned näited ka rahvaluulest

Rosenplänter

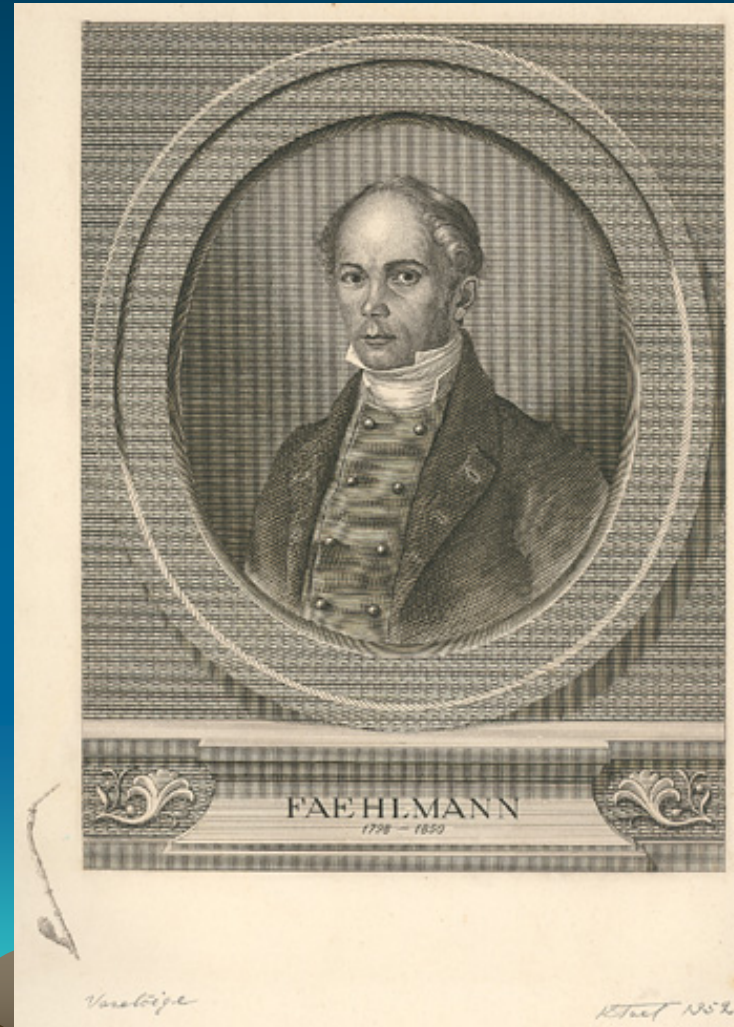
Friedrich Robert FaehImann

1799–1851

- Sündis Põhja-Eestis, kirjutas põhjaeesti keeles
- Sündinud vaba mehena
- Head suhted sakslastega, isiklik sarm
- Õppis Tartu ülikoolis
- Arst, meditsiiniteaduste doktor
- Kohalikus kogukonnas oli tal üsna kõrge koht

Faehlmann

Faehmann telefonikaardil

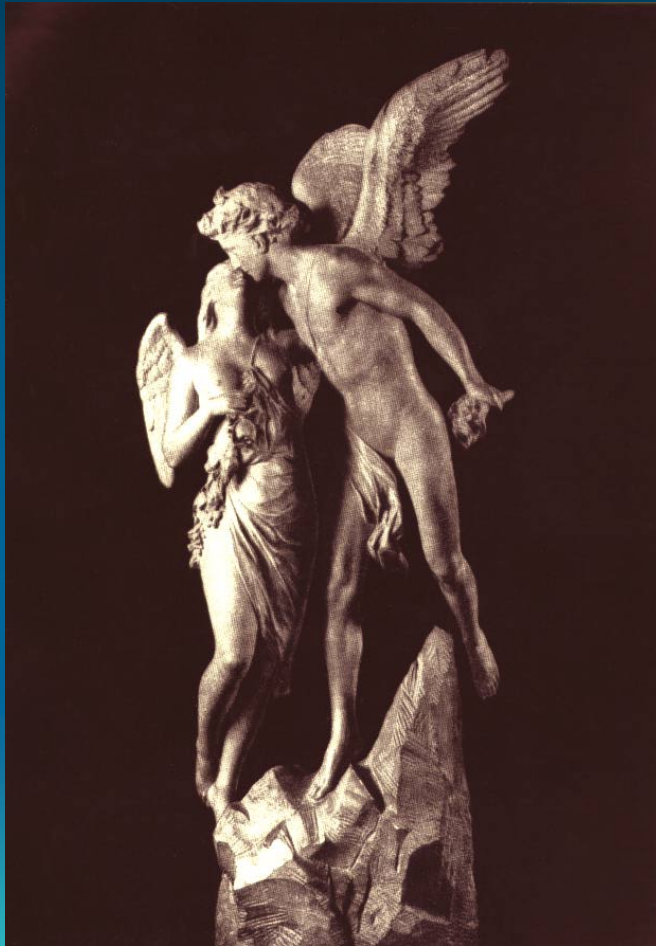
Esimesi mõtteid rahvuseeposest

- GEG: Gelehrte Estnische Gesellschaft ehk Õpetatud Eesti Selts
- Asutatud 1838
- Ühendas eesit keelest huvitatud sakslasi
- Uskus K. J. Petersoni loodud eesti nn pseudomütoloogiat
- “Müütilised muistendid”: 7 lugu saksa keeles, soome eepose mõjudega
- “Koit ja Hämarik” on neist tuntuim

Amandus Adamson

Koit ja Hämarik

Epp Maria Kokamägi

Koit ja Hämarik

Kalevipoeg

- 1839: Faehlmann tutvustab esmakordselt rahvuseepose võimalikku olemasolu ja sisu
- Rahvajuttudes on Kalevipoeg hiiglane
- Tuntud pms Põhja- ning Ida-Eestis
- Rahvalauludes Kalevipoega peaaegu pole
- Ainult ühes laulus üritab ta vägistada tütarlast...
- Faehlmanni ideed järgisid Euroopa romantismi kaanonit
- Tema kangelane oleks olnud “euroopa” kangelane, õilis ja romantiline

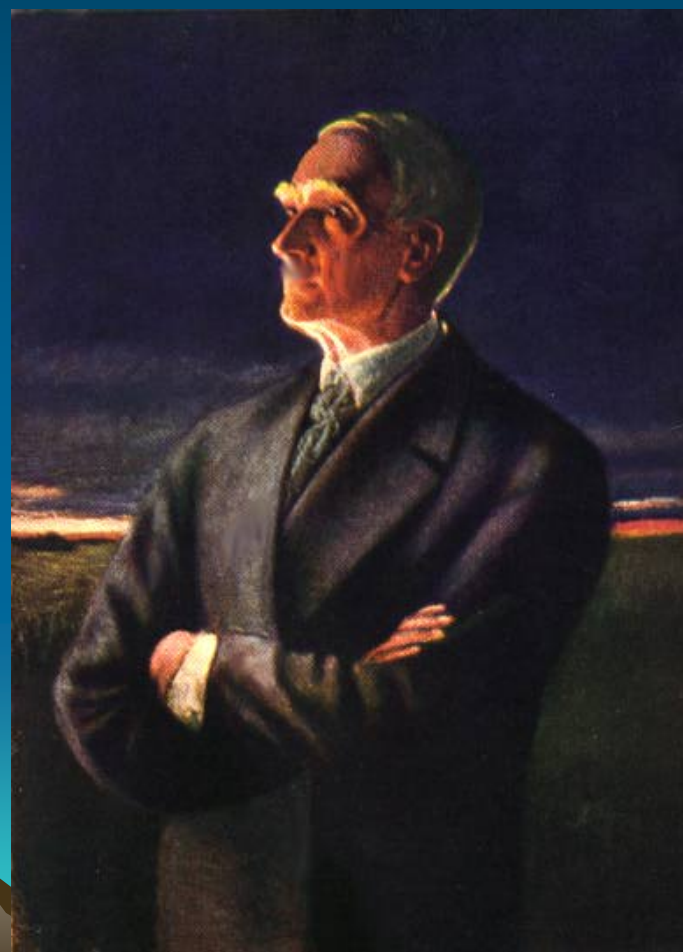
Friedrich Reinhold Kreutzwald

1803–1882

- Sündis Põhja-Eestis, kirjutas põhjaeesti keeles
- Sündinud pärisorjana
- Halvad suhted sakslastega, isiklik kogemus
- Õppis Tartu ülikoolis
- Arst, meditsiiniteaduste doktor
- Suundus Võru linna Lõuna-Eestis
- Püüdis aidata kohalikke teoorje, kirjutas artikleid saksa mõisnike vastu
- Isolatsioon kohalikus kogukonnas

Ants Laikmaa
Kaugel näen kodu kasvamas...
(Kreutzwaldi portree)

Kristjan Raud. *Viru vanne*

Aleksander Viidalepp.
Kreutzwald kogub rahvaluulet.

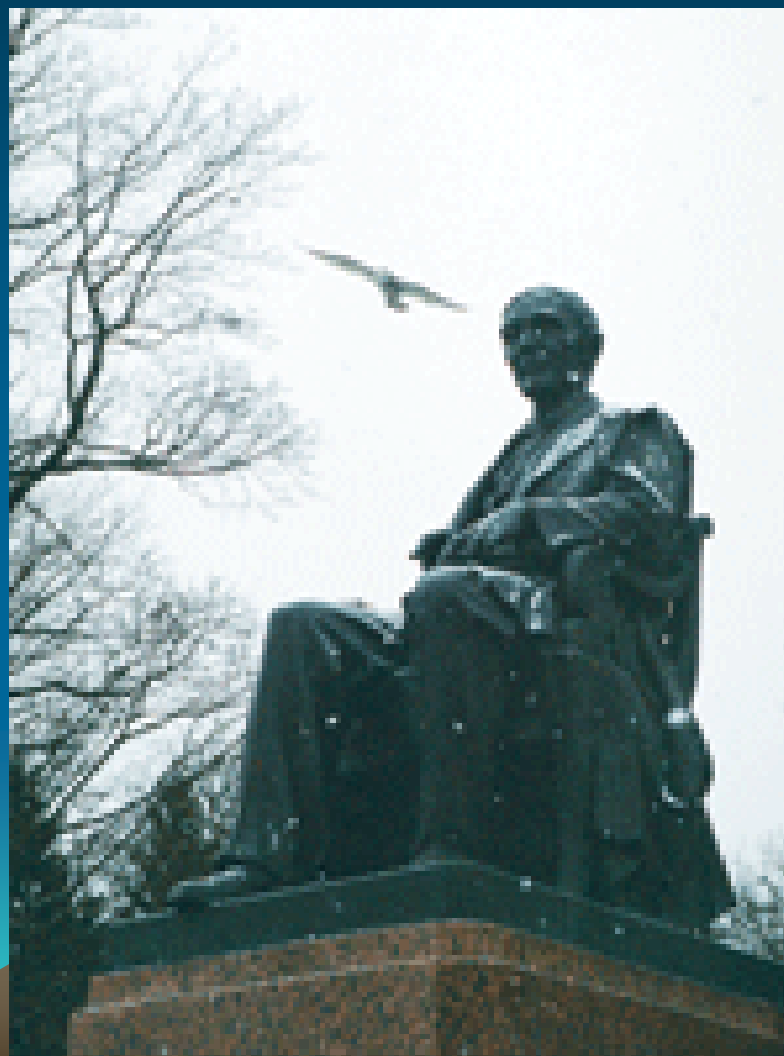
Kreutzwaldi majamuuseum Võrus

Kreutzwaldi park Võrus

Kreutzwaldi ausammamas Tallinnas

Kreutzwald juubelipostmargil, 2003

Eepos *Kalevipoeg*

- Kreutzwaldi sõber oli Elias Lönnrot, soolem rahvuseepose *Kalevala* autor
- *Kalevala* on rahvaeepos, enamik tekste pärineb rahva suust
- Kalevipoeg on autoriteos, ilukirjandus, enamik tekste on kirjutanud Kreutzwald ise
- Kreutzwald lisas eeposele ehtsaid lüroepilisi ehk jutustavaid rahvalaule

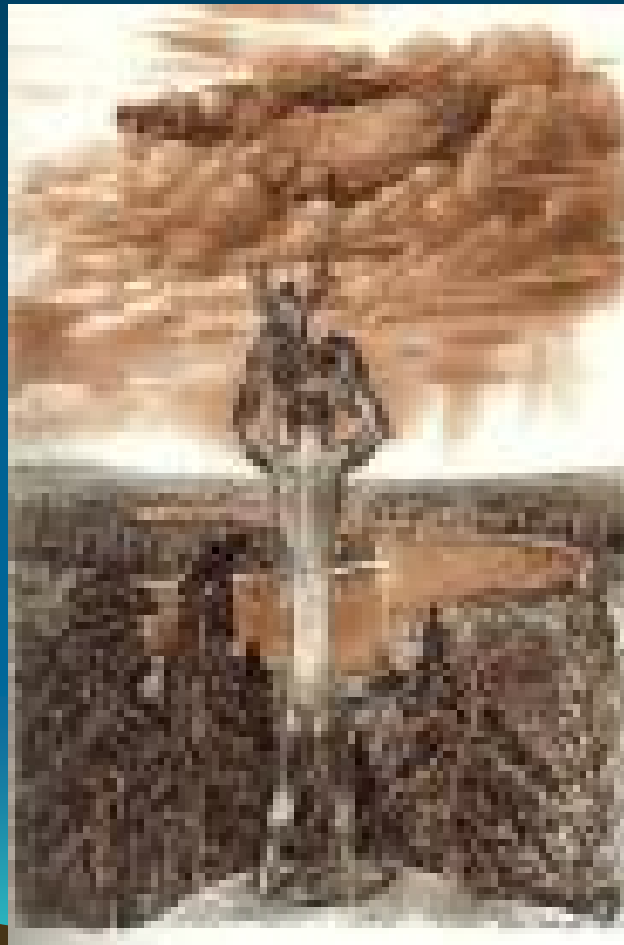
Kalevipoeg: müütiline mees

Eepos *Kalevipoeg*: avaldamine

- Palju muret tsensoriga
- Aitab Demidovi auhind ja suhted Vene Keiserliku Teaduste Akadeemiaga
- Esmatrükk kakskeelne (eesit ja saksa rööptekst)
- Teaduslik eesmärk
- Tartu, 1857–61
- Rahvaväljaanne Kuopios (Soomes), 1862
- Lisamaterjalist “Eesti muinasjutud”, 1862

Günther Reindorff. Illustratsioon
Eesti rahva ennemuistsetele juttudele

Kalevipoeg: loomine

- 20 laulu, 2 sissejuhatust
- Kirjutatud allitereeravas 4-silbilises trohheuses
- Rahvalaulu kunstilised võtted:
 - parallelism (kordab sisu, vähendab dramatismi)
 - Alliteratsioon, assonants ja ALGRIIM (sõna alguse häälikute kordus värsi piires, annab ilukõla efekti)

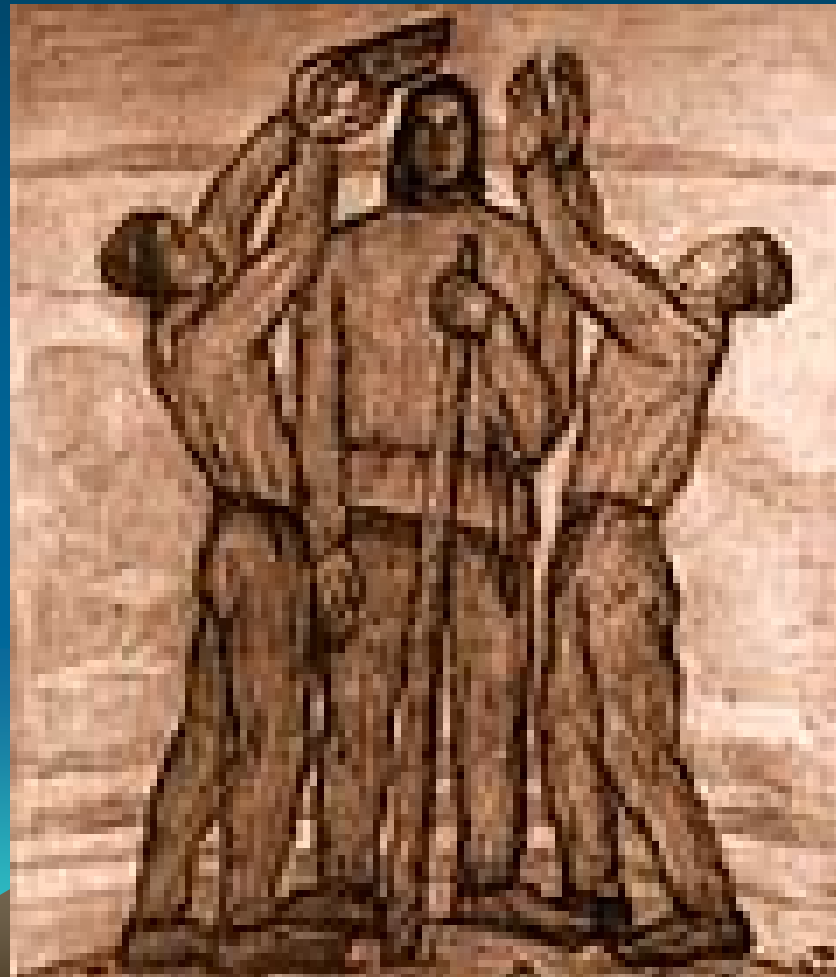
Kristjan Raud. *Kalevi kosjad*

Kalevipoeg: teemad ja ideoloogia

- Paganlik (animistlik, šamanistlik) ilmavaade
- Hea ja kurja vastandamine, võitlus
- Põhiväärtus on raske töö
- Kunigas ja rahvas on võrdsed, kuningal on kohustused rahva ees
- Hoolivus, eriti nõrgemate vastu
- Ustavus perekonnale, armastus pereliikmete vahel
- Suured väärtused on haridus ja teadmised, huvi maailma vastu – valgustuse mõjud!
- Vaim on tugevam kui keha: kangelase ürgjõud jääb alla loitsudele

Kristjan Raud.
Kalevipoja kroonimine

Oskar Kallis.
Kalevipoeg laudadega

Kristjan Raud. *Kalevipoja surm*

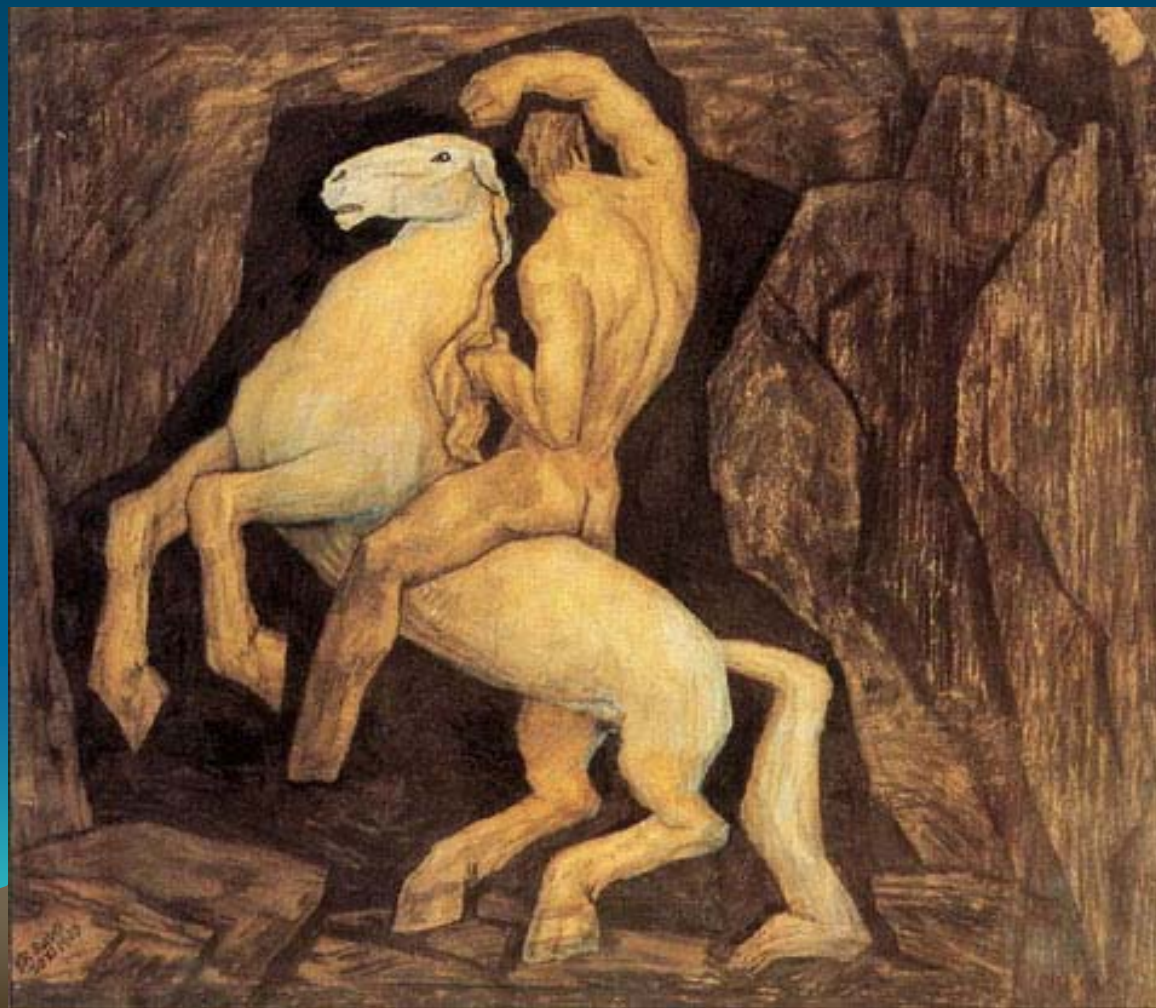
Kalevipoeg kui allegooria

- Kalevipoja suur vaenlane Sarvik-taat ei sarnane eesti rahvamütoloogia rumala ja ohutu Vanapaganaga
- Sarvik-taat on saksa mõisniku allegooria
- Tema valdus Põrgu on keskmine Eesti ala mõis teoorjuse ajal
- Teoorjade olukord on masendav
- Kalevipoeg, kes lõpetab Sarviku valitsemise, on vabastaja
- Raudmehed on tegelikult ristirüütlid, kes 13. sajandil vallutasid Eesti ja ikestasid eestlased

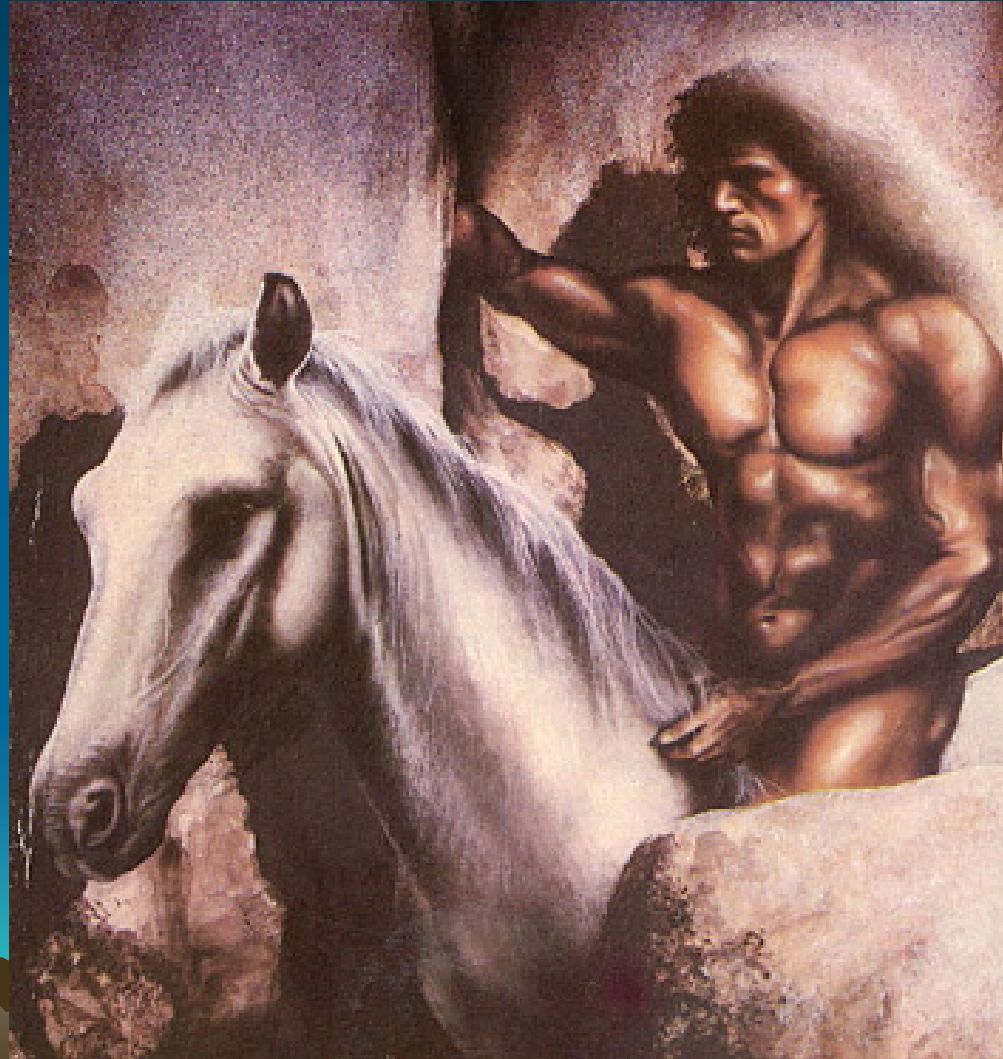
Natalie Mei. Kostüümikavandid Eugen Kapi balletile *Kalevipoeg*

Kristjan Raud.
Kalevipoeg põrgu väravas

Bifrost.it:
Kalevipoeg põrgu väravas

Kalevipoeg: erandlik eepos

- Puudub Euroopa eeposteile kohustuslik armulugu
- Kangelase täielik üksindus
- Talupoeglik kangelane: on mõõgata, kangelasteod on seotud tööga
- Kultuuriheeros: teeb metsadest põllud, ehitab Tallinna kindluse ja linna
- Sõdib ainult kurjade jõududega, et kaitsta ennast või oma rahvast
- Pessimistlik lõpp: hoolimata võidust Assamalla lahingus kangelane hukkub
- Euroopa keskaja folkloorile iseloomulik usk, et kangelase tuleb kunagi tagasi

August Weizenberg.
Linda (Kalevipoja ema)

Kalevipoeg ja põrgupiigid

Kalevipoeg: uurimusi

- Johannes Aavik, 1915: keeleprobleemid ja värsi vastavus eesti rahvaluule nõuetele
- Johannes Semper, 1924: armastuse ja seksi freudistlik käsitus
- August Annist, 1950d ja 1960d: allikalooline uurimus eeposes kasutatud rahvajuttudest

Lembit Sarapuu. *Kalevipoeg ja Saarepiiga*

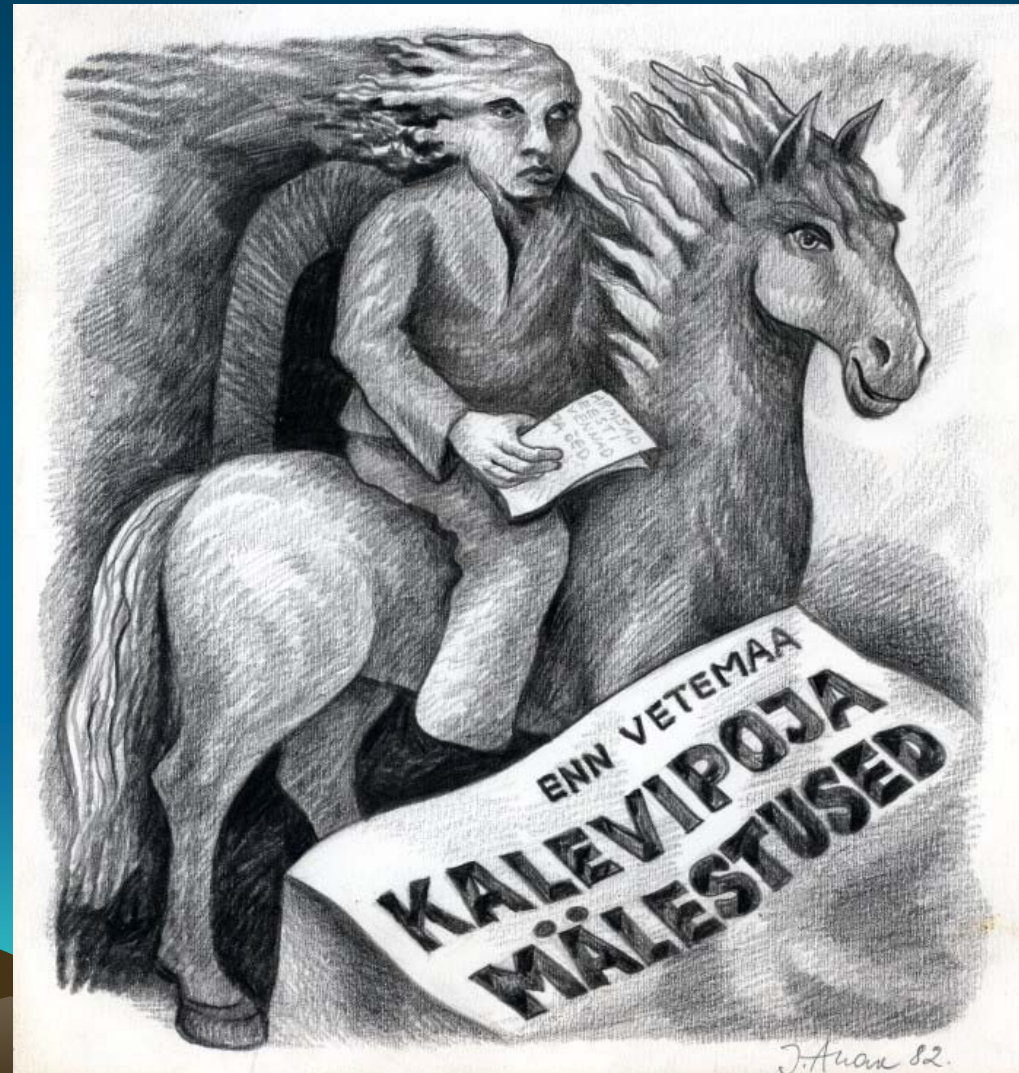

Kalevipoeg: töötlusi

- Eugen Kapp: sümfooniline poeem, mille järgi lavastati ballett (1940d)
- Enn Vetemaa: travestia *Kalevipoja mälestused*, 1969
- Andrus Kivirähk: näidend *Kalevipoeg*, 2003

Jüri Arrak. Tiitelleht *Kalevipoja mälestustele*. 1982

Jüri Arrak. Illustratsioon
Kalevipoja mälestustele. 1982

J. Arrak 82.

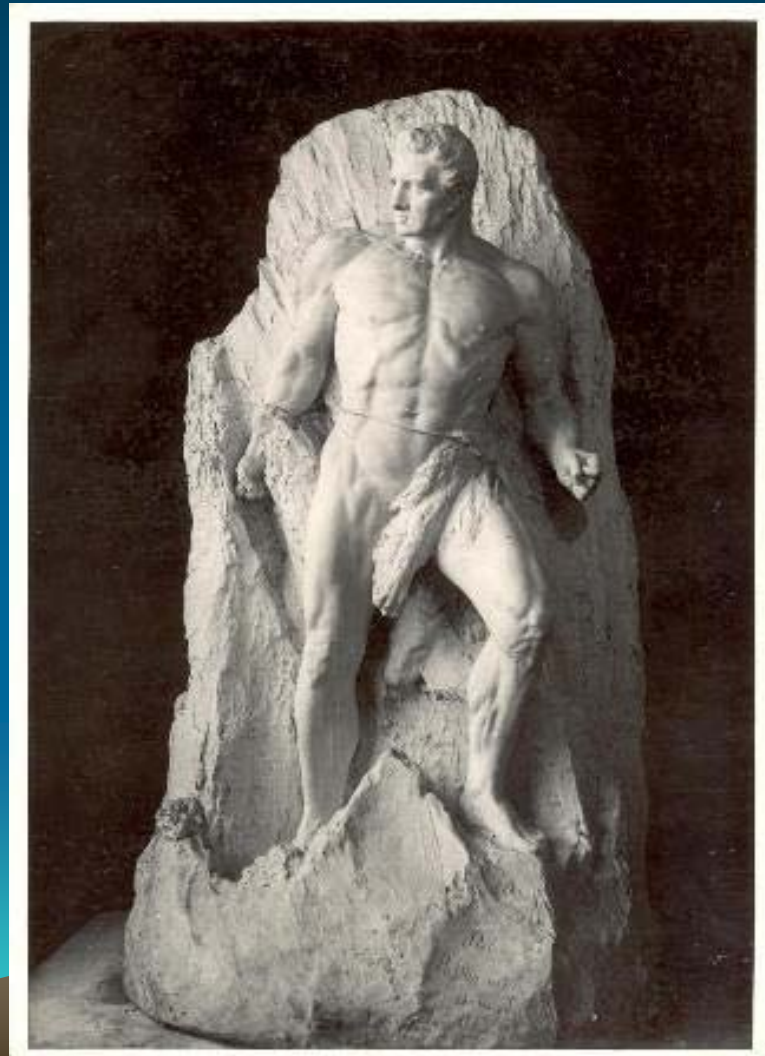
Stseen Kivirähu *Kalevipojast*

Kalevipoeg kunstis

- Kuulsad kujurid Adamson ja Weizenberg kujutasid korduvalt eepose kangelasi
- Nikolai Triik, *Lennuk* (1910)
- Kristjan Raud, *Kalevipoja* kuulsaim illustraator, 1910. aastad kuni 1942
- Evald Okas, 1950d
- Aleksander Viidalepp, 1950d ja 1960d
- Jüri Arrak ja Lembit Sarapuu, 1980d jj

Amandus Adamson. *Kalevipoeg*.
Modell: maadlustsempion Georg Lurich

A. Adamson. *Kalevipoeg ja Sarvik*

Amandus Adamson. *Kalevipoeg*.
Ausammas Vabadussõja sangareile Tartus.
Originaal ja taastatud kuju.

Uue Kalevipoja avamine Tartus

Nikolai Triik. *Lennuk*

Oskar Kallis.

Kalevipoja põrguskäik

Sarviku sarnane Kalevipoeg hullu krahvi Glehni lossi pargis

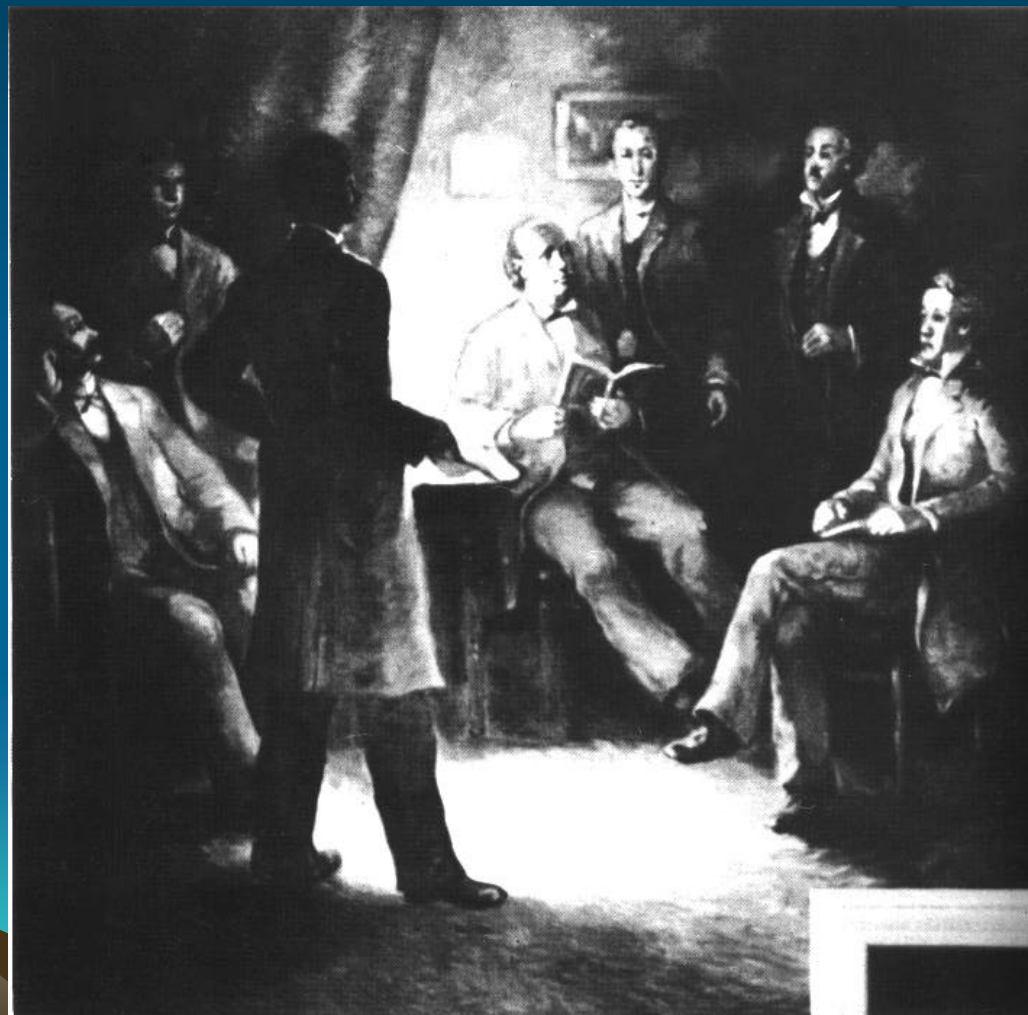

Kalevipoeg: tähtsus

- Esimene ideoloogiline eesti raamat
- Tõstis eestlaste eneseteadvust, -usaldust ja -väarikust
- Tegi eestlased võrdseks teiste Euroopa kõrgkultuuri rahvastega
- Kummutas müüdi eestlastest kui ilma vaimsuseta ning ajaloota teoorjadest
- Sündis sümbolkuju, rahvuskangelane!
- Suurepärase allikas teiste kunstiliikide

jaoks

Kalevipoja õhtud Tartus. Siit sirgus Eesti Üliõpilaste Selts

Šokolaad *Kalevipoeg*

